

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

порушенні законодавства «Про державний кордон України» згідно чинного законодавства України.

Щодо Закону України «Про державну прикордонну службу України» то він визначає обов'язок прикордонних військ України, та покладає на них завдання припинити будь-які спроби незаконного перетину державного кордону України.

Таким чином, можна зробити висновок, що більшість держав ЄС дуже гостро сприймають проблему боротьби з нелегальною міграцією і лише тісне співробітництво між цими країнами та Україною, передача досвіду, прийняття виважених міждержавних угод та комплексних цільових програм запобігання нелегальній міграції, зацікавленість дадуть позитивні результати в ліквідації цієї проблеми.

На сьогоднішній день, в сучасних міграційних процесах превалюють такі основні тенденції як: глобалізація міжнародної міграції; якісні зміни в світових міграційних потоках; визначальна роль економічної, насамперед, трудової міграції; збільшення масштабів та розширення географії вимушеної міграції; значне зростання нелегальної міграції; всезростаюча роль міжнародної міграції в демографічному розвитку розвинутих країн світу; фемінізація міжнародної міграції; подвійний характер міграційної політики на національному, міжнародному, регіональному та світовому рівнях.

Причинами поглиблення процесу глобалізації ринку праці в сучасній світовій економіці є: посилення міжнародної конкуренції, що підштовхує виробників до зниження витрат, у тому числі трудових, залучаючи їх у глобальні механізми функціонування ринків праці, капіталу, ресурсів, унаслідок чого зростає загальна ефективність світової економіки; комплексні структурні зрушення в зайнятості робочої сили, обумовлені «третьою хвилею» сучасного науково-технічного прогресу; поглиблення взаємозв'язків національних економік у результаті посилення інтернаціоналізації господарського життя об'єктивно потребує формування глобального ринку праці, адекватного світовому ринку капіталу, товарів, послуг, зростанню міжнародної інтеграції, спеціалізації і кооперування виробництва; нерівномірність розвитку країн - позиції лідера та пріоритети розвитку одних за відставання інших на периферії світового господарства.

Вступ до ЄС країн Східної Європи показав, що члени Союзу дуже скептично налаштовані щодо створення єдиного ринку праці із іншими країнами, навіть з тими, з якими фактично утворено економічний союз, не дивлячись, що до початку кризи велися роботи по удосконаленню договірно-правової бази з питань трудової міграції. По відношенню до України ЄС займає більш жорстку позицію. Населення України становить майже 10% населення ЄС, а різниця у показниках соціально-економічного розвитку України та країн ЄС є потужним фактором МТМ.

На двосторонньому рівні між Україною та країнами – членами ЄС діє кілька угод, які стосуються або безпосередньо питань працевлаштування робітників, або питань соціального захисту робітників, які легально працевлаштовані у країнах, що є сторонами угод.

Суперечливість явища трудової міграції підводить до висновків про те, що основний зміст політики держави у відповідній сфері має полягати у мінімізації її негативних наслідків. Максимальному використанні позитивних для громадян та суспільства результатів.

Соціально-економічні наслідки міжнародної трудової міграції для кожної країни оцінюються індивідуально. Оскільки мають позитивні та негативні сторони як для країн-імпортерів, так і країн-експортерів трудових ресурсів, але серед них виділяють основні, які притаманні практично всім.

Міжнародна міграція, характерна для сучасного глобалізованого світу, супроводжується одним з найпотужніших міжнародних фінансових потоків, який формується завдяки переказам мігрантами зароблених за кордоном коштів своїм сім'ям на батьківщині.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Europe. International Organization for Migration. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iom.int/jahia/Jahia/activities/europe>. - Цитовано за версією сайту 06.11.2014.
2. Europe an migration home. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.migrationpolicy.org/europe/>. - Цитовано за версією сайту 03.11.2014.
3. Єврокомісія запрошує до консультацій з правил в'їзду та перебування у ЄС / Євробюлетень. – 2012. №7 (липень). – С.14. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/yourvoice/ipm/forms/dispatch?form=Immigration2012> - Цитовано за версією сайту 26.11.2014.
4. Малиновська О. Наслідки міжнародної міграції населення України та політико-управлінські дії щодо їх врегулювання". Аналітична записка НІСД / О. Малиновська. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/562/>. - Цитовано за версією сайту 19.11.2014.
5. Малиновська О. А. Трудова міграція: соціальні наслідки та шляхи реагування / О. А. Малиновська. – К. : НІСД, 2011. – 40 с.
6. Кислиця О.В. Регулювання міжнародної економічної міграції в умовах глобалізації / О.В.Кислиця // Механізм регулювання економіки. – 2010. – №4. – С. 248 – 252.
7. Мельник Л.Г. Україна та ЄС: передумови та вектори соціально-економічної інтеграції / Л.Г.Мельник, І.Б.Дегтярьова, О.В.Кубатко. – Суми: Сумський державний університет, 2012. – С.169 - 181.
8. Краузе О. Зовнішня трудова міграція населення України / О.Краузе // Галицький економічний вісник. — 2010. — №2 (27).— С.26 - 34.
9. Майданік І.П. Українська молодь на ринках праці зарубіжних держав / І.П.Майданік. – К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, 2010. – 176 с.

ВПЛИВ ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ТНК НА КОНФІГУРАЦІЮ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК ЄС

Троненко Н.І., аспірантка кафедри європейської інтеграції ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» (Україна)

Троненко Н.І. Вплив фармацевтичних ТНК на конфігурацію національних економік ЄС

У статті досліджуються тенденції та перспективи розвитку фармацевтичної індустрії Європейського Союзу, охарактеризовані головні катализатори та загрози її подальшого розвитку. Визначені можливості та загрози розвитку головних двигунів фармацевтичного сектору ЄС – європейських фармацевтичних ТНК, обґрунтовані пріоритетні напрямки трансформації моделі їхньої діяльності, проаналізований вплив європейських фармацевтичних ТНК на конфігурацію національних економік ЄС. Особливу увагу було приділено загрозі спрямування акценту діяльності європейських фармацевтичних ТНК на стратегію ведення бізнесу, використовуючи переваги впровадження препаратів-блокбастерів, яка не є виправданою у довгостроковій перспективі. На основі опрацювання теоретичного та статистичного матеріалу запропоновано пропозиції щодо реалізації можливостей та усунення загроз у зовнішньому середовищі діяльності фармацевтичних ТНК у ЄС завдяки використанню їхніх сильних та подоланню слабких сторін.

Ключові слова: транснаціональна корпорація (ТНК), фармацевтична галузь, національна економіка, препарати-блокбастери.

Троненко Н.И. Влияние европейских фармацевтических ТНК на конфигурацию национальных экономик ЕС

В статье исследуются тенденции и перспективы развития фармацевтической индустрии Европейского Союза, охарактеризованы главные катализаторы и угрозы ее дальнейшего развития. Определены возможности и угрозы развития главных двигателей фармацевтического сектора ЕС – европейских фармацевтических ТНК, обоснованы приоритетные направления трансформации модели их деятельности, проанализировано влияние европейских фармацевтических ТНК на конфигурацию национальных экономик ЕС. Особое внимание было

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

уделено угрозе направления акцента деятельности европейских фармацевтических ТНК на стратегию ведения бизнеса, используя преимущества внедрения препаратов-блокбастеров, которая не есть оправданной в долгосрочной перспективе. На основе обработки теоретического и статистического материала сделаны предложения по реализации возможностей и устранению угроз во внешней среде деятельности фармацевтических ТНК в ЕС благодаря использованию их сильных и преодолению слабых сторон.

Ключевые слова: транснациональная корпорация (ТНК), фармацевтическая отрасль, национальная экономика, препараты-блокбастеры.

Tronenko N. Impact of European pharmaceutical TNCs on the configuration of national economies of the EU

The article examines the trends and prospects for the development of the pharmaceutical industry of the European Union, describes the main catalysts and threats of further development. It was identified opportunities and threats of the main engines of the pharmaceutical sector of the EU – European pharmaceutical TNCs, justified priorities of the transformation model of their activities, analysed the impact of European pharmaceutical TNCs on the configuration of the national economies of the EU. Particular attention was paid to the threat of the focus of European pharmaceutical TNCs on business strategy, taking advantage of the introduction of blockbuster drugs, which is non-effective for the long term. On the basis of theoretical and statistical material it was offered proposals to pursue opportunities and eliminate threats in the external environment of pharmaceutical TNCs activities in the EU due to the use of their strengths and overcoming weaknesses.

Keywords: transnational corporation (TNC), the pharmaceutical industry, the national economy, blockbuster drugs.

Постановка проблеми. Фармацевтична галузь – одна з найважливіших галузей економіки, адже, перш за все, вона забезпечує здоров'я нації, її добробут, наявність працездатних трудових ресурсів країни. У галузі зайнято більше 690 тис. осіб ЄС, при цьому індустрія побічно генерує в три-чотири рази більше робочих місць у взаємопов'язаних галузях. Крім того, це високо інноваційна галузь, яка не тільки забезпечує посилення конкурентоспроможності господарства країни чи регіону, але й сприяє розвитку інших сфер економіки. Фармацевтичні ТНК, як головні носії процесу транснаціоналізації фармацевтичного сектору, стають двигунами світового фармацевтичного сектору. Володіючи величезним науково-виробничим і ринковим потенціалом, фармацевтичні ТНК мають можливість впливати на інтереси країн і регіонів світу, спричиняючи в них вагомі структурні зрушення. При цьому, вони приймають пряму або опосередковану участь не тільки у світових економічних, а також політичних процесах, що ставить перед необхідністю дослідження фармацевтичних ТНК на рівні із державами і міжнародними організаціями. Тому питання впливу європейських фармацевтичних ТНК на конфігурацію національних економік ЄС набуває гострої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами дослідження феномену ТНК, економічного механізму їхнього функціонування, пріоритетів та умов розвитку в умовах глобалізації, а також питаннями необхідності їхнього регулювання займалися велика кількість вітчизняних науковців, серед яких О.Г.Білурус, Д.Г.Лук'яненко, А.М.Поручник, Л.М.Горбач, О.І.Рогач та закордонних вчених, серед яких W.Bello, G.Berton, V.Brennan, S.George, S.Vitali, J.B.Glatfelder, S.Battiston. Але невирішеними залишаються питання впливу ТНК на конфігурацію національних економік країн, використання можливостей та усунення загроз у зовнішньому середовищі діяльності ТНК завдяки використанню їхніх сильних та подоланню слабких сторін.

Метою статті є дослідження впливу європейських фармацевтичних ТНК на конфігурацію національних економік ЄС.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогоднішній день, завдяки досягненням в області науки і техніки, фармацевтична галузь вступає в нову еру розвитку лікарських засобів. Розвиток нових методів дослідження відкриває нові перспективи в лікуванні пацієнтів. Наприклад, широке використання досягнень генетичної та клітинної інженерії, біотехнології, надають можливість фірмам розробляти препарати зі значно поліпшеними фармакокінетичними властивостями. У 2013 році інвестиції в НДДКР фармацевтичної галузі становили 30630 млн. євро (табл. 1). Вчені стверджують, що завдяки інноваціям у фармацевтичній промисловості, середня тривалість життя європейських громадян збільшена на 30 років порівняно із сторіччям тому [1, с.3].

Світовий фармацевтичний ринок у 2013 році оцінюється в 655,2 млрд. євро (870,2 млрд. дол.) за цінами франко-завод [1, с.2]. Північноамериканський ринок (ринок США та Канади) залишається найбільшим ринком у світі з часткою у 41%. Необхідно зауважити, що фармацевтичний ринок є одним з найбільш динамічних у світовому господарстві. За статистичними даними, фармацевтичне виробництво, навіть в умовах економічної кризи, менш схильне до падіння темпів росту, ніж будь-яке інше. Тому навіть під час фінансової кризи фармацевтичний ринок не тільки не постраждав, а навпаки продемонстрував помірне зростання. Фармацевтичний ринок характеризується низькою еластичністю попиту, тому є більш стійким до фаз рецесії. Крім того, серед причин цього явища варто зазначити зростання місткості ринку медичних препаратів та розширення асортименту. За прогнозними даними IMS Institute for healthcare informatics [2] глобальні витрати на ліки до 2018 року досягнуть позначки в 1,3 трлн. дол., що вказує на близько 30% зростання порівняно з 2013 роком (рис.1).

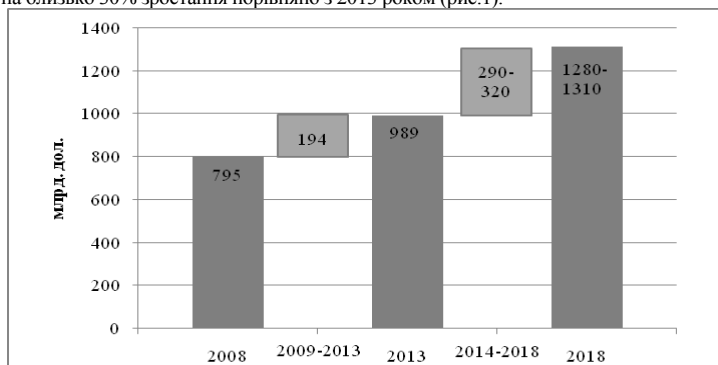

Рис. 1. Динаміка розвитку та прогноз зростання глобального фармацевтичного ринку за 2008-2018 роки*

*[Складено автором на основі даних джерел [2].

Необхідно зауважити, що прогнозований темп річного приросту збереже позитивну динаміку росту та становитиме 4-7%, що є дещо вищим, ніж 5,2%, зафіксованих протягом останніх п'яти років. Серед причин прогнозованого зростання темпів приросту на наступні п'ять років можна навести: виведення на ринок нових спеціалізованих ліків, підвищення їхньої доступності для пацієнтів, а також зменшення кількості ліків із закінченням терміну патентної дії. Прогнозоване зростання є помірним, хоча й буде проходити на більш високому рівні, ніж за попередні п'ять років. Зростання на ринках розвинених країн очолять Сполучені Штати, основні п'ять європейських країн та Японія. Тим часом вчені прогнозують збільшення внеску зростання від ринків країн, що розвиваються, що складатиме близько 50% абсолютного приросту в 2018 році та незначне уповільнення темпів росту ринків розвинених країн. Загалом негативний вплив техногенних факторів, погіршення екології, «старіння нації» в розвинених країнах також створюватимуть позитивний вплив на розвиток фармацевтичного сектору.

Що стосується європейської фармацевтичної галузі, то вона посідає друге місце в світі з часткою 27,4% та має щорічне помірковане зростання [1, с.14]. При цьому фармацевтичний ринок ЄС порівняно з 1990 роком зріс у 4 рази, а з 2000 роком – в 2 рази (табл. 1). Незважаючи на чотириократне зростання фармацевтичного ринку ЄС, зайнятість осіб за 13 років зросла лише на 38%. Найбільші фармацевтичні ринки належать таким європейським країнам, як Німеччина, Франція, Італія, Іспанія, Великобританія. Найбільшими експортерами виступають Німеччина, Швейцарія, Бельгія, Великобританія, Франція, Ірландія. Фармацевтична індустрія є високо

**ПРОБЛЕМИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ
ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА**

технологічною галуззю із 14,4% інвестицій у НДДКР (у 2013 році). Дані були прораховані на базі найбільших 2000 компаній, зареєстрованих в ЄС (527), Японії (353), США (658) та решті світу (462) із загальною сумою інвестицій більш ніж 22,6 млн. євро [3]. У ЄС за період з 1990 до 2013 роки інвестиції в НДДКР виросли майже в 4 рази – з 7,8 млрд. євро до 30,6 млрд. євро відповідно. При цьому найбільшу суму інвестували компанії Великобританії, Швейцарії, Франції та Німеччини [1, с.7].

Таблиця 1

Динаміка показників розвитку фармацевтичного ринку ЄС

Показники	роки				
	1990	2000	2011	2012	2013
Випуск продукції, млн. євро	63010	125301	205622	213003	217500
Експорт, млн. євро	23180	90935	288573	312377	316500
Імпорт, млн. євро	16113	68841	212135	224811	226500
Торговельний баланс, млн. євро	7067	22094	76438	87566	90000
Витрати на НДДКР, млн. євро	7766	17849	29192	30035	30630
Зайнятість, осіб	500879	534882	700010	693195	690000
Зайняті в НДДКР, осіб	76126	88397	115695	115196	115000
Вартість фармацевтичного ринку за цінами франко-завод, млн. євро	41147	86704	160603	160574	163000
Вартість фармацевтичного ринку за роздрібними цінами, млн. євро	64509	140345	235017	237240	240800

*[Складено автором на основі даних джерел [1; 4; 5].

Станом на 2014 рік можна стверджувати, що Європа вийшла з рецесії, але відновлення в регіоні було нерівномірним, з високим рівнем безробіття та великим борговим тягарем, який ще належить вирішити. Крім того, бюджети охорони здоров'я в значній частині регіону залишаються під тиском жорстких заходів економії. За прогнозами вчених до 2018 року найбільше зростання відбудеться в Німеччині та Великобританії, спричинене скороченням обов'язкового спектру знижок в Німеччині та пом'якшенням фіскальних засобів до бюджету Державної служби охорони здоров'я у Великобританії. Франції та Іспанії прогнозують від нульового до негативного зростання, причинами чого є зниження цін та збільшення використання дженериків у Франції та зміни у системі базових цін в Іспанії.

Таблиця 2

Динаміка розвитку та прогноз зростання глобального фармацевтичного ринку за 2008-2018 роки

Показники	Фармацевтичний ринок 2013 рік, млрд. дол.	Темп приросту за 2009-2013 роки, %	Фармацевтичний ринок 2018 рік, млрд. дол.	Темп приросту за 2014-2018 роки, %
Країни				
Німеччина	45,9	3,9	48-58	2-5
Франція	37,1	-0,7	30-40	2-1
Італія	27,9	2,5	28-36	2-5
Великобританія	24,6	5,5	27-37	4-7
Іспанія	20,7	0,3	20-26	(-1)-2
Всього ЄС-5	156,3	2,2	157-185	1-4
США	340,0	3,6	450-480	5-8
Розвинені країни	623,6	3,1	766-796	3-6
Світ в цілому	989,3	5,2	1280-1310	4-7

*[Складено автором на основі даних джерел [1; 4; 5].

Тим не менш, сектор стикається з реальними проблемами. Крім додаткових нормативних перешкод і зростаючих витрат на НДДКР, сектор серйозно постраждав від впливу фіскальних заходів жорсткої економії, запроваджених урядами на більшій частині Європи з 2010 року.

За прогнозами Ю.Солодковського та О.Довженко [6, с.140] у Європі на провідних ринках в найближчі 5 років очікується незначний ріст, по-перше, завдяки загальносвітовим економічним факторам, по-друге, старінню населення регіону й зростанню попиту на профілактичні послуги. При цьому ринки країн Центральної та Східної Європи матимуть впевнене зростання. Чинниками зростання стануть: загальне зростання захворюваності в результаті посилення впливу техногенних факторів та погіршення екологічної ситуації; зростання рівня доходів населення у країнах, що розвиваються, яке призведе до використання більш дорогих і якісних препаратів; швидкий розвиток сегменту біологічно активних добавок і сегменту препаратів-дженериків; послаблення патентного захисту.

Двигунами фармацевтичного ринку виступають найвпливовіші фармацевтичні ТНК. Необхідно зауважити, що фармацевтичний ринок є ринком типу монополістичної конкуренції. Варто звернути увагу на те, що обсяг продажів рецептурних препаратів 50 найбільших фармацевтичних ТНК світу складає 60% світового фармацевтичного ринку, а їхній загальний обсяг продажу – понад 80%. За даними 2013 року серед 50 найбільших фармацевтичних ТНК світу штаб-квартири 18 компаній знаходяться у Західній Європі, що складає 45% обсягу продажів рецептурних препаратів 50 найбільших фармацевтичних ТНК, 18 – у США (40%), 9 – у Японії (10%), 1 – у Ізраїлі (3%), 2 – у Індії (1%), 1 – у Австралії (1%), 1 – у Південній Африці (0%). Дані проілюстровано на рис.2.

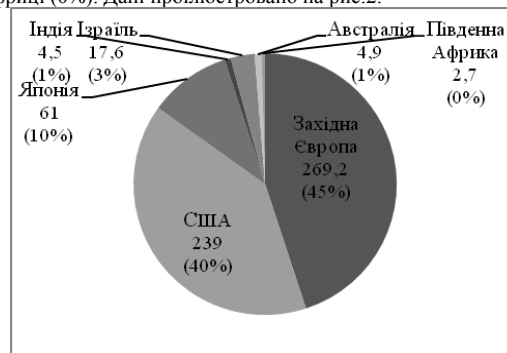

Рис.2. Географічний розподіл топ 50 фармацевтичних ТНК світу за обсягом продажів рецептурних препаратів за 2013 рік, млрд. дол.*

*[Складено автором на основі даних джерела: [2].

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

Дещо іншою є ситуація з інвестиціями даних ТНК у НДДКР. За даними 2013 року серед 50 найбільших фармацевтичних ТНК найбільша частка інвестицій у НДДКР належить корпораціям, які розташовані у Західній Європі (44%), але їхня частка порівняно з продажами є трохи меншою, ТНК США, навпаки, характеризуються збільшенням частки інвестицій у НДДКР порівняно із часткою продажів (42%), аналогічно тенденцією користуються корпорації Японії (12%), для корпорацій Ізраїлю (1%), Індії (0%), Австралії (1%) та Південної Африки (0%) характерна зворотна тенденція.

Розглядаючи топ 10 фармацевтичних ТНК світу, необхідно зазначити, що в першу десятку ввійшли 5 фармацевтичних корпорацій, штаб-квартири яких розташовані в Західній Європі та 5 корпорацій – в США. За даними рейтингу Fortune Global 500 2014 року до 500 найбільших ТНК світу ввійшли вісім фармацевтичних ТНК, п'ять з яких є західноєвропейськими. На рис.3. проілюстровано динаміку рейтингів фармацевтичних ТНК світу 2004-2014 років за даними Fortune Global 500. На жаль, загальною тенденцією для фармацевтичних ТНК світу є погіршення їхніх рейтингових показників, окрім Novartis. Це пов'язано із тим, що перед фармацевтичними ТНК постає велика кількість викликів. Так компанії не в змозі швидко адаптуватися до потреб світового ринку та виробляти інноваційні продукти в короткі терміни. Крім того, фармацевтична галузь характеризується посиленням дії регулятивних обмежувачих механізмів, що негативно впливає на фінансові результати корпорацій. Іншим викликом стає погіршення репутації галузі та необхідність підвищувати витрати задля стимулювання продажів. На сьогоднішній день успіх фармацевтичної ТНК став залежати від ефективного використання досягнень біотехнології, клітинної та генетичної інженерії, які надають можливість корпораціям виробляти ліки вищої якості. Також необхідно зазначити, що ціни на ліки є надто високими.

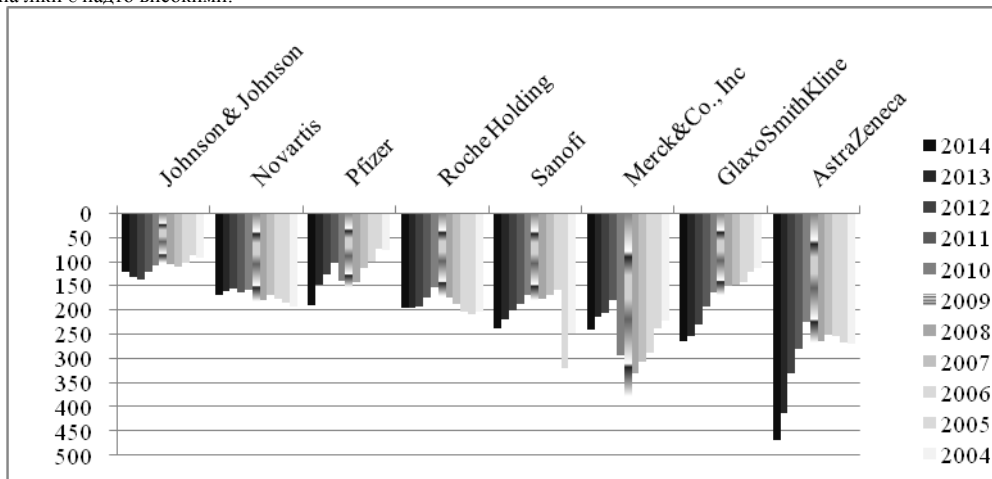

Рис.3. Динаміка рейтингів фармацевтичних ТНК світу 2004-2014 років за даними Fortune Global 500*

*[Складено автором на основі даних джерела: [7].

Динаміка та темпи приросту обсягу продажів рецептурних препаратів європейських фармацевтичних ТНК за 2009-2013 роки [8-12] (останні за 2011-2013 роки проілюстровані на рис.4) відображають позитивну тенденцію росту у більшості західноєвропейських ТНК, окрім таких глобальних гравців як Sanofi, Glaxosmithkline та AstraZeneca. Загалом використання рецептурних препаратів у ЄС є вищим, ніж в США, як в роздрібному, так і в госпітальному сегментах (за цінами франко-завод). Якщо розглянути терапевтичну сферу продажів, то необхідно відзначити цікавий факт, що топ 7 із 22 категорій складають 70-80% ціни в залежності від географічного розподілу. Лідуючими категоріями стали лікування онкології, автоімунні (включаючи ліки для ревматоїдного артриту, хронічних хвороб, виразкового коліту, псоріазу, псоріатичного артриту), ВІЛ, розсіяного склерозу, еритропоетину, гемопоетичних факторів росту, гепатиту С. Ця група категорій представлена найбільш вживаними та часто дорогими ліками, а також характеризується високим рівнем найсучасніших інновацій та випуском нових лікарських засобів.

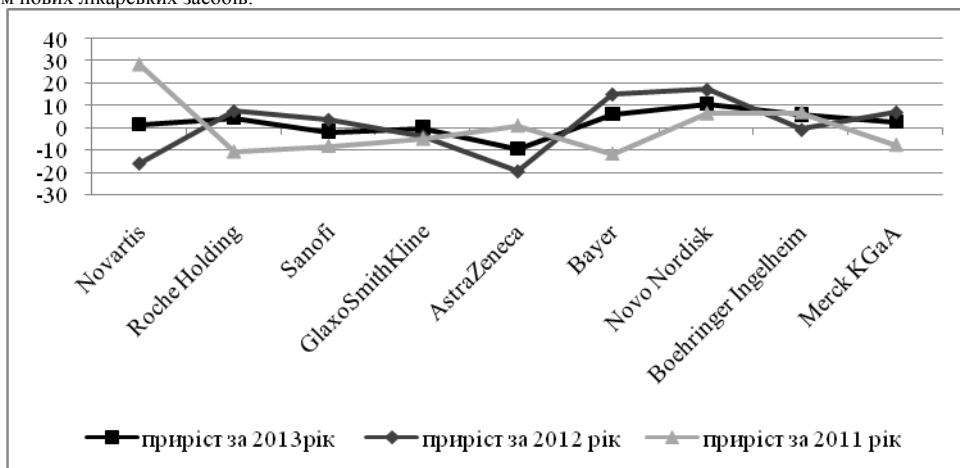

Рис. 4. Динаміка темпів приросту обсягу продажів рецептурних препаратів європейських фармацевтичних ТНК за 2011-2013 роки*

*[Складено автором на основі даних джерела: [10-12].

Динаміка та темпи приросту обсягу інвестицій європейських фармацевтичних ТНК в НДДКР за 2009-2013 роки [8-12] (останні за 2011-2013 роки проілюстровані на рис.5) відображають загальну позитивну тенденцію росту у більшості західноєвропейських ТНК, також окрім таких глобальних гравців як Sanofi, Glaxosmithkline та Astrazeneca. Необхідно зазначити, що позитивна динаміка обсягу продажів рецептурних препаратів, перш за все, завдячує саме зростанням розробок рецептурних препаратів завдяки здійсненню інвестицій у НДДКР. Розширення інвестицій в інновації є позитивним індикатором збільшення соціальних та економічних вигід від інвестування в прогрес

ПРОБЛЕМИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

медицини. Також необхідно зауважити, що зростання ринку рецептурних препаратів збільшує вигоди для світової економіки, підвищуючи доступність лікарських засобів. При цьому всі нові ліки, що виводяться на ринок є результатом тривалих, дорогих та ризикованих досліджень та розробок, які здійснюють фармацевтичні корпорації. За дослідженнями вчених [13], в середньому необхідно до 12-13 років з моменту першого синтезу нової активної речовини, для того щоб лікарський засіб вийшов на ринок: 10 років на НДДКР та 2-3 роки на адміністративні процедури. Вартість на дослідження і розробку нових хімічних речовин в 2012 році була оцінена в 1172 млн. євро [1]. При цьому, в середньому, лише одна з десяти тисяч речовин, синтезованих в лабораторіях, здатна успішно пройти всі етапи досліджень та перетворитися у лікарський препарат, який є необхідним на ринку. В результаті, величезні витрати на НДДКР, пов'язані з розробкою нових лікарських засобів можуть бути повернуті фармацевтичними компаніями через встановлення підвищеної ціни для обмеженої кількості нових ліків, які в кінцевому підсумку вийдуть на ринок.

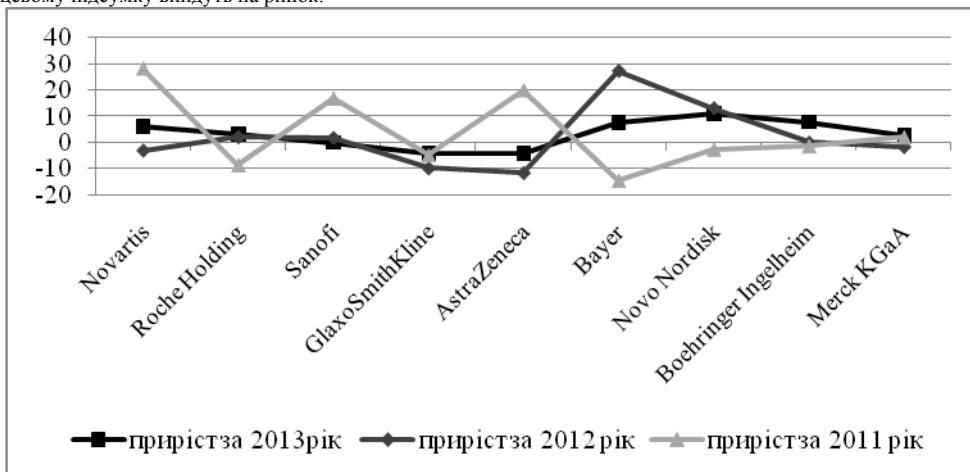

Рис. 5. Динаміка темпів приросту обсягу інвестицій європейських фармацевтичних ТНК в НДДКР за 2011-2013 роки*
 * [Складено автором на основі даних джерела: [10-12].

Розглядаючи тенденції розвитку європейських фармацевтичних ТНК за 2009-2013 роки, необхідно усвідомлювати, що найбільші прибутки фармацевтичні компанії отримують від продажів препаратів-блокбастерів з правом на ексклюзивність продажу. Закінчення термінів патентного захисту спричиняє втрати ТНК від конкуренції з боку дженериків та є одним із ключових ризиків для фармацевтичних ТНК. При цьому, незважаючи на розміри інвестицій ТНК в НДДКР та зусилля, направлені на продовження терміну дії патентного захисту, ринок дженериків набирає обертів. Аналітики EvaluatePharma прогнозували втрати для фармацевтичних ТНК до 13 млрд. дол. у 2014 році від конкуренції з дженериками через закінчення термінів патентного захисту для лікарських засобів із загальним обсягом продажів близько 34 млрд. дол. у 2013 році. У 2013 році патентний захист втратили препарати, загальний обсяг продажів яких склав 28 млрд. дол. Проте пік патентного обвалу припадав на 2012 рік, коли патентний захист втратили лікарські препарати із загальним обсягом продажів 55 млрд. дол. за 2011 рік. За прогнозами у 2015 році терміни патентного захисту закінчаться у лікарських препаратів із загальним обсягом продажів близько 33,5 млрд. дол. Патентний обвал 2015 року може стати не таким руйнівним, як 2012 року, якщо наміри в області схвалення нових лікарських препаратів підтвердяться. Більш того, аналітики прогнозують у 2015 році зростання обсягу світового фармацевтичного ринку на 8%. Цікавим є те, що після 2015 року патентний обвал вже не буде мати такі всеосяжні масштаби. У 2017-2018 роках очікуються втрати від закінчення термінів патентного захисту лише трьох блокбастерів.

Досліджуючи питання впливу закінчення термінів патентного захисту, необхідно відзначити, що втрата патентної ексклюзивності на продаж препарату біологічного походження є набагато менш відчутною для корпорації, ніж хімічного. Наприклад, втрата патентної ексклюзивності у 2015 році на препарат Lantus компанії Sanofi, найімовірніше, не спричинить значного зменшення обсягів продажу. Адже будучи препаратом біологічного походження, даний інсулін тривалої дії має більший захист від дженериків, ніж хімічні сполуки. За прогнозами аналітиків, препарат Lantus залишиться блокбастером №1 для Sanofi до 2018 року. Однак, необхідно зазначити, що над біоаналогами цього препарату спільно працюють Eli Lilly та Boehringer Ingelheim.

На відміну від Sanofi, аналітики прогнозують різке зменшення обсягів продажів для Novartis у зв'язку з закінченням патентного захисту на протипухлинний препарат Glivec у вересні 2014 року на території Японії, у липні 2015 року на території США, у 2016 році на території європейських країн. За звітом компанії [14] препарат вже стикається з конкуренцією з боку дженериків у певних країнах, включаючи Бразилію, Канаду, Китай, Індію, Росію, Туреччину та Японію. Закінчення патентного захисту у 2014 році для активного інгредієнта лікарського засобу Sandostatin корпорації Novartis також не стане значним викликом. Препарат не є найбільш значущим з продуктового портфеля компанії, однак продовжує користуватися попитом на ключових фармацевтичних ринках. Препарат Exforge корпорації Novartis призначений для лікування артеріальної гіпертензії та завдяки комбінації діючих речовин є блокбастером серед препаратів корпорації. Хоча термін дії патентного захисту на препарат закінчується у 2017 році, наявна можливість зіткнення з конкуренцією з боку дженериків з 2014 року. Термін дії патентів на деякі активні речовини Exforge закінчилися у 2012 році, на інші закінчаться у 2017 році. Однак, незважаючи на це, деякі компанії-виробники дженериків звернулися до суду, щоб відстояти своє право на виведення на ринок дженеричних версій Exforge. За даними компанії Novartis, за 2013 рік обсяг продажів Exforge дорівнював 1,5 млрд. дол., препарат входить топ-20 препаратів Novartis з найбільшим обсягом продажу. Але необхідно зазначити, що серед фармацевтичних ТНК світу найбільш стабільну динаміку розвитку має саме корпорація Novartis. Це пов'язано, перш за все, з тим, що Novartis має високу частку виробництва препаратів-дженериків, а відтак менше залежить від негативних наслідків втрати патентного захисту на лікарські засоби.

Розглядаючи динаміку розвитку компанії AstraZeneca [15], необхідно звернути увагу на блокбастер Seroquel, що відноситься до групи антипсихотичних препаратів. У зв'язку із закінченням терміну дії патентного захисту на препарат у 2012 році компанія відчула майже двохразове зменшення обсягу його продажів: з 5,8 млрд. дол. у 2011 році до 2,8 млрд. дол. у 2012 році, а у 2013 році – майже півтора разове падіння обсягу продажу до 1,7 млрд. дол., у 2014 році продажі впали не так значно – тільки на 20% до 1,4 млрд. дол. У кінці травня 2014 року закінчився термін дії патентного захисту на території США на лікарський засіб Nexium, який застосовується для лікування рефлюкс-езофагіту. Попри негативні очікування за даними звіту компанії, обсяг його продажів за підсумками 2014 року впав тільки на 4% до 3,66 млрд. дол. (близько 14% загального обсягу продажів компанії) через зменшення обсягів продажу на території США на 12%. За підсумками 2013 року обсяг продажів не змінився та склав 3,87 млрд. дол., але відбулось значне зменшення продажів на європейських ринках у зв'язку з конкуренцією із дженериками. У 2015 році очікується значне зменшення обсягів продажу препарату Nexium на ринку США у зв'язку із закінчення терміну дії патентного захисту.

Варто усвідомлювати, що акцент на стратегію ведення бізнесу, використовуючи препарати-блокбастери не є виправданим у

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

довгостроковій перспективі. Однією із нових тенденцій у фармацевтичній індустрії є використання досягнень фармакогенетики. При розробці лікарських засобів фармакогенетика в змозі позитивно вплинути на пошук необхідної речовини, зменшити процент відбору та прискорити процес розробки. Це значний прорив в фармацевтичній індустрії, адже вченими доведено, що люди по-різному реагують на один і той же медичний препарат. Побічні реакції є причиною 5% госпіталізації та підвищують додаткові витрати на хворого. При цьому зміна дозування в залежності від генотипу може запобігати частині таких побічних реакцій. Звичайно, що побічні реакції та дієвість медичного препарату можуть як визначатись генетичними, так і не пов'язаними з генетикою факторами, але використання фармакогенетики було б надзвичайно корисним. Хоча економічно ефективно не для всіх препаратів використовувати даний підхід, але розробка аналізів ДНК, які будуть в змозі визначити дієвість та токсичність препарату для особи перед його прийняттям, може стати новою послугою від фармацевтичних ТНК. Крім того, іншою вигодою такого підходу є можливість збереження на ринку лікарського препарату, на який виявлена велика кількість побічних реакцій завдяки недопущенню прийняття ліків особами, для яких вони можуть бути токсичними. Це особливо важливо для препаратів на ранній стадії життєвого циклу, адже дає змогу зменшити відзиви препаратів з ринку через негативні побічні реакції. Крім того, фармакогенетика зменшить витрати на третю фазу досліджень, зменшивши необхідне число випробувань. Звичайно, що будь-який діагностичний набір повинен бути схвалений компетентними регулюючими органами та захищений правом ексклюзивності продажу. Серед негативних наслідків для ТНК можливе зменшення обсягу продажів препаратів завдяки персоналізованому відбору, та, ймовірно, зникнення препаратів-блокбастерів. Тобто в результаті буде утворений асортимент діагностичних наборів, одні з яких можуть використовуватися в широкому спектрі, а інші – щодо окремих препаратів. За прогнозами вчених фармакогенетика буде мати вирішальну роль для препаратів з вузькою терапевтичною дією.

Висновки та пропозиції. Задля розроблення пропозицій щодо реалізації можливостей й усунення загроз завдяки використанню сильних сторін та подолання слабких сторін, керуючись дослідженням можливостей та загроз у зовнішньому середовищі діяльності фармацевтичних ТНК у ЄС та їхніх сильних та слабких сторін, був проведений SWOT-аналіз діяльності фармацевтичних ТНК у ЄС. Під час проведення аналізу серед основних слабких сторін фармацевтичних ТНК у ЄС було визначено довгий термін віддачі інвестицій, відчутний негативний вплив від закінчення терміну дії патентного захисту та високу ризикованість галузі, що негативно впливає на забезпечення стійкого економічного розвитку. Одним із виходів може стати запровадження системи диверсифікації та компенсації ризиків між фармацевтичними компаніями, страховими компаніями, дистрибуторами, пацієнтами та урядом. Інтенсифікація досліджень поряд із оптимізацією структури витрат та оновленням моделі інноваційного розвитку буде сприяти підвищенню ефективності діяльності завдяки швидкій розробці та виведенню на ринок нових препаратів. Фармацевтичним ТНК у ЄС необхідно використовувати у своїх дослідженнях досягнення біотехнологій та генної інженерії. Крім того, вчені визначають майбутнє фармацевтичної індустрії за профілактичною медициною. Зважаючи на те, що більше половини випадків захворювань діабету, інсульту та серцево-судинних систем можливо передбачити та трохи менше половини випадків захворювань раку, то фармацевтичні ТНК повинні та будуть вкладати більше коштів на розробку препаратів із запобігання даним захворюванням. Слід звернути увагу на те, що за твердженням Ю.Солодковського та О.Довженко [6] фахівцями ринку обговорюється можливість впровадження системи контролю за відповідністю дій пацієнтів до рекомендацій лікарів, адже ігнорування останніх негативно впливає ефективність лікування та, в кінцевому рахунку, на репутацію медичних препаратів. Крім того, дана система була б корисною для проведення клінічних досліджень фармацевтичними компаніями. Упровадження нових технологій продажів, оптимізація використання можливостей на ринках, що розвиваються, сприяння уніфікації та спрощенню світового нормативно-правового бізнес-середовища завдяки налагодженню зв'язків із регуляторами також є необхідним для підвищення ефективності діяльності фармацевтичних компаній. Серед заходів, які вже активно використовуються фармацевтичними ТНК з метою підвищення ефективності діяльності, слід також зазначити здійснення злиття та поглинання, утворення стратегічних альянсів та укладання угод про спільне створення ліків, підвищення взаємодії із науковцями, науковими центрами та споживачами.

Провівши дослідження діяльності фармацевтичних ТНК у ЄС, можна зробити висновок, що фармацевтична галузь ЄС – одна з найефективніших сфер високих технологій в Європі. Сприявання на прогрес в медицині, дослідженнях, розробці і випуску нових ліків, що поліпшують здоров'я та якість життя пацієнтів у всьому світі завдяки науково-дослідній фармацевтичній промисловості, є ключовим активом європейської економіки. Крім того, завдяки великій кількості наукових досліджень притаманних фармацевтичній промисловості, дана галузь може відігравати вирішальну роль у посиленні економіки ЄС та забезпеченні майбутньої конкурентоспроможності на світовому економічному просторі.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. The Pharmaceutical Industry in Figures // The European federation of pharmaceutical Industries and Associations. – 2014 – 28p.
2. Global Outlook for Medicines Through 2018. – November 2014
3. The 2013 EU Industrial R&D Investment Scoreboard // JRC/Dg Research & Innovation of European Commission. – 2013. – 45p.
4. The Pharmaceutical Industry in Figures // The European federation of pharmaceutical Industries and Associations. – 2013. – 28p.
5. Beyond borders. Biotechnology Industry Report 2014 // Ernst&Young. – 2014 – 103 p.
6. Солодковський Ю., Довженко О. Перспективи трансформації сучасної моделі світового фармацевтичного ринку / Ю.Солодковський, О.Довженко // Міжнародна економічна політика. – 2012. – № 1-2. – С.134-152
7. Рейтинг «Fortune Global 500» 2014 року. – [Електронний ресурс]. – Джерело доступу: <http://fortune.com/>
8. Clinton P., Mozeson M. Top 50 Pharmaceutical companies // Pharmaceutical executive. – 2010. – May. – p.68-80
9. Cacciotti J., Clinton P. The Lull between two storms // Pharmaceutical executive. – 2011. – May. – p.40-58
10. Clinton P., Cacciotti J. Growth up from the bottom // Pharmaceutical executive. – 2012. – May. – p.24-34
11. Noor W., Kleinrock M. Top 50 Pharmaceutical companies // Pharmaceutical executive. – 2013. – May. – 7 p.
12. Noor W., Kleinrock M. Pharma 50 Insight: The Accelerating Growth of Specialty Markets // Pharmaceutical executive. – 2014. – June. – 8 p.
13. Competitiveness of the EU Market and Industry for Pharmaceuticals. Volume II: Markets, Innovation & Regulation. Final report. – 2009. – 112 p.
14. Novartis International AG. – [Електронний ресурс]. – Джерело доступу: <http://www.novartis.com/>
15. AstraZeneca plc. – [Електронний ресурс]. – Джерело доступу: <http://www.astrazeneca.com/>

ОСНОВНИ ЗАКОНОМІРНОСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: РЕГІОНАЛЬНИЙ РІВЕНЬ

Філіпенко П.С., здобувач кафедри менеджменту Черкаського державного технологічного університету (Україна)

Філіпенко П.С. Основні закономірності сталого розвитку: регіональний рівень

У статті досліджено особливості забезпечення сталого розвитку регіону і визначено поняття регіон як динамічна економічна система. Встановлено загальні закономірності сталого регіонального розвитку у взаємозв'язку із розвитком інфраструктури та зростанням чисельності населення. Обгрунтовано проблеми сталого розвитку великих регіональних центрів та перспективи впорядкованості розвитку регіонального господарства. Доведено протиріччя та складність застосування світового досвіду для вироблення антикризових програм